

**OBNOVA CARSKOG DUHOVNO-POLITIČKOG IDENTITETA RUSIJE
I NJEGOVE REFLEKSIJE NA BOSNU I HERCEGOVINU**

**THE RENEWAL OF RUSSIAN TSARIST SPIRITUAL AND POLITICAL IDENTITY
AND ITS EFFECT ON BOSNIA AND HERZEGOVINA**

Sažetak

Savremena Putinova Rusija izvela je svojevrstu retradicionalizaciju svoje moći na evroazijskom, centralnom i južnom evropskom, balkanskom i bliskoistočnom geopolitičkom prostoru koji Zbignjev Bžežinski naziva „globalni Balkan“. Poseban interes joj je postavljanje snažne barijere za pristup atlantističke vojno-političke sile na ovaj prostor njenog viševjekovnog uticaja. Rusija je već reaktualizirala svoj uticaj u međunarodnim odnosima u savremenom svijetu, a posebno u svom regionu, bližem i daljem geookruženju. Komunističku ideologiju bivše sovjetske diplomatije zamijenila je snagom konkretnih prirodnih potencijala, nafte i gasa, ali i svojim geografskim položajem u odnosima Zapada i Istoka, u najširem kulturološkom i geopolitičkom smislu. Uzajamne uslovljenosti i zavisnosti između naše unutarnje političke situacije i međunarodnih diplomatskih odnosa vojno-političkih i ekonomskih sila, Zapada i Rusije i njihovih međusobnih odnosa, imaju za političku rezultantu da BiH dugo politički stoji na ledu. Nastankom rata Zapada protiv islamskog terorizma Ruska Federacija je na prvi pogled ostala neutralna, ali faktički joj je pripala veoma značajna vojno-politička uloga. Zapad je „prisiljen“ na tolerantan pristup i davanje ustupaka Ruskoj Federaciji, ali ne samo zbog njene uloge u ratu Zapada s islamskim terorizmom već i zbog svoje energetske deficitarnosti.

Ključne riječi: *slavenofilstvo, evroazijstvo, zapadnjaštvo, „istočno pitanje“, „globalni Balkan“, putinizacija*

Summary

Putin's modern Russia has undergone a distinctive retraditionalization of its power at the geopolitical Euro-Asian, Central, Southern, Southeastern and Near Eastern area named by Zbigniew Brzezinski the "Global Balkans". The Russian interest of special importance is building the strong barrier against the Atlantic oriented military and political power's access to this area of centuries long Russian influence. Its influence on international relation has already resurfaced, particularly in its vicinity, closer and farther geo environment. Former Soviet diplomacy's communist ideology replaced the muscle coming from tangible natural resources – oil and natural gas in one hand, and, in the other, its geographic placement in relations between the East and West in broadest culturological and geopolitical terms. The mutual determination and dependence of our internal

political situation and military and political forces' international diplomatic relations result in long BH political skating on thin ice. The Russian Federation remained neutral when West declared the war on Islamic terrorism, however it has gained hugely important military and political role in effect. The West is "forced" to tolerantly approach and make exceptions in favor of the Russian Federation, not just because of West's waging the war against Islamic terrorism, but due to its deficiency of energy sources.

Key Words: *Slavism, Eurasian orientation, pro West orientation, "Eastern Question", "Global Balkans", Putinization*

Uvod

Događaji koji su obilježili smjenu 20. i 21. stoljeća i odredili njegov sadržaj bili su pad Berlinskog zida (9. 11. 1989), raspad SSSR-a (1990), raspad SFRJ (1991), genocid u Srebrenici (11. 7. 1995), teroristički napad na SAD (11. 9. 2001) i Arapsko proljeće (2011). Raspad SSSR-a, koji je Vladimir Putin okarakterizirao najvećom tragedijom 20. stoljeća, bio je relativno miran, dok je raspad SFRJ bio veoma krvav i planetarno tragičan. U „sigurnosnoj zoni UN Srebrenica“ izvršen je stravičan masovni zločin nad Bošnjacima za koji je prvi put u historiji zločina čovječnosti međunarodni sud izrekao presudu za **genocid**.

Nakon raspada SSSR-a Ruska Federacija je u svojstvu njenog nasljednika na međunarodnom planu zauzela mjesto stalnog člana Savjeta bezbjednosti UN-a i time utvrdila status države sa snažnim uticajem na politička zbivanja u svijetu. Jedna od strateških tačaka tradicionalno historijskih interesa Rusije je Balkan.¹

1. Obnova ideja slavenofilstva, zapadnjaštva i evroazijstva u Rusiji danas

Nakon raspada SSSR-a kao političkog, teritorijalnog, ekonomskog, vojnog prostora marksističkog ideološkog okvira u Rusiji (RF) na scenu su stupili duhovni, politički, kulturno-ideološki pogledi koji su bili snažni i uticajni do Oktobarske revolucije nakon koje su bili ugušeni bukom komunizma i socijalističkog internacionalizma. Raspadom SSSR-a, decembra 1991. godine, Rusija se našla pred pitanjem kulturno-civilizacijskog opredjeljenja i uspostave novog identiteta. U prvo vrijeme, do početka 21. stoljeća, preciznije do ruskog ratnog zločina nad Čečenima u njihovoj borbi za suverenitet, osnovni politički interes bio je obezbijediti opstanak nakon doživljenog tektonskog političkog potresa velikog diva koji se prostirao na prostoru dva kontinenta. Slomljen je njegov ideološko-politički okvir. Unutarnji etničko-politički sukobi na prostoru današnje RF kulminirali su Čečenskim ratom za politički suverenitet.

Nakon desetak godina velikih neizvjesnosti i duboke društvene krize koja je dotakla dno nastupio je period sveukupne konsolidacije. Progovorila je snaga tradicije i na scenu su stupili duhovno-politički pravci koji su bili potisnuti i ugušeni marksističkim ideološko-političkim okvirom i bukom nametnutom Oktobarskom revolucijom.

¹ Vidi knjigu: Halilović, Enver (2012), *Postsovjetski geopolitički prostor i Balkan*, poglavlje *Geopolitika Ruske Federacije*, „Dobra knjiga“, Sarajevo.

Renesansa predsocijalističkih političkih doktrina u RF imala je društveni osnov u propasti svjetskog socijalizma i njegove ideologije, što je imalo za posljedicu gubitak tadašnjeg socijalističkog političkog i marksističkog ideološkog identiteta. Iako marksistička doktrina nije ukinuta ni prestala postojati, izgubila je dominaciju i u političkom i u širem intelektualnom smislu. Ispražnjen duhovno-politički prostor postsovjetske Rusije popunili su *slavenofili, zapadnjaci², Evroazijci*. Oni su oživjeli i vratili na duhovnu i političku scenu Rusije predmarksističke duhovno-političke i ideološke pravce. Postali su „novi“ kreatori kulturnog i političkog identiteta postsovjetske Rusije.

Nakon sovjetskog perioda Rusija se susreća sa istim geostrateškim i geopolitičkim pitanjima s kojima je ušla u SSSR. Do Oktobarske socijalističke revolucije rusku kulturnu i političku scenu potresali su i kreirali slavenofili, zagovornici slavenske etničnosti i pravoslavlja, i zapadnjaci, pristalice evropske modernizacije i evropeizacije Rusije. Ukidanjem sovjetskog političkog i kulturnog identiteta, ne odričući se imperijalističkih ambicija, Rusija se našla pred veoma velikim izazovom uspostave i samoizgradnje novog kulturnog, socijalnog, ekonomskog, političkog identiteta. Velikodržavničke, imperijalističko-hegemonističke ideje predsovjetske Rusije te slavenofilstvo i evroazijstvo u postsovjetskoj Rusiji postali su ponovo veoma aktualni, na kripto način i oficijelni, posebno od 2000. godine kada dolazi do njenog naglog finansijskog jačanja, što ne nastaje privrednim razvojem već zbog enormnog povećanja cijena prirodnih energenata na svjetskom tržištu i sticanja ogromnog novca na taj način.

a) Obnova ruskog odnosa prema Zapadu

Odnos Rusije prema Zapadu formiran je u prvoj polovini XIX stoljeća, u vrijeme izrastanja Rusije u regionalnu političku silu. Danas u Rusiji dominiraju duhovno-političke doktrine u odnosu prema Zapadu utemeljene u Rusiji u to doba. U osnovi ruskog odnosa prema Zapadu kako kritičara tako i sljedbenika je odnos prema njegovim duhovnim vrijednostima i tehnicima. Temelj svih vrijednosti Zapada je prosvjetiteljstvo. Kritikujući ili slijedeći Zapad, Rusi kritikuju ili slijede ideju prosvjetiteljstva. Privlačnost ili otpor Rusije Zapadu poziva se i zasniva na odnos prema prosvjetiteljstvu.

Ideja prosvjetiteljstva objedinjuje i obuhvata: racionalizam, nauku, slobodoumlje, kult revolucije, „razumnu religiju“, širok humanizam, otvoreni egocentrizam, tehničku kulturu itd.

Iako je duh prosvjetiteljstva nerazdvojan od tehničke kulture Zapada, svi kritičari Zapada, ne samo u Rusiji već i na Istoku, vrlo često kritikuju Zapad samo kao tehničku civilizaciju. Uglavnom svi kažu da prihvataju manje-više tehniku Zapada, ali ne prihvataju njegove duhovne vrijednosti.

U ruskom odnosu prema Zapadu danas, kao i tokom druge polovine devetnaestog i cijelog dvadesetog stoljeća, postoje dva intelektualna pravca u najširem smislu značenja tog pojma koji zahvataju sve forme duhovne kulture, ekonomiju i politiku: slavenofili, antizapadnjaci i zapadnjaci. U ruskom odnosu prema Zapadu nastalo je rusko masonstvo u prvoj polovini XIX stoljeća. Ono je značajno doprinijelo razvoju intelektualne i kulturne psihologije među ruskim intelektualcima koji se nazivaju zapadnjacima.

Otvaranje „ruske duše“ prema Zapadu nastupilo je u XVIII stoljeću da bi se potom razvilo u punoj mjeri u mnogim oblastima ruskog stvaralaštva, kulture i politike u prvoj polovini XIX stoljeća, preciznije kazano četrdesetih godina tog stoljeća. Međutim, rusko zapadnjaštvo u XIX

2 Direktan osvrt u vidu predstavljanja ideja i nosilaca zapadnjaštva u Rusiji ulazi u drugu oblast pitanja koja nisu u fokusu našeg interesa ovdje.

stoljeću nije monolitno. Ono je vrlo široko i iznutra diferencirano.

Problem Zapada, bolje kazao Evrope, nametnuo se Rusiji prvi put s Francuskom revolucijom. Među prvim reakcijama na Francusku revoluciju spadaju Karamzinova „Pisma ruskom prijatelju“. Kasnije se o njoj piše s gorčinom i nezadovoljstvom u „Prepisci moskovskih masona XVIII stoljeća“. Mason A. M. Kutuzov francuske revolucionarne naziva „novi kanibali XVIII stoljeća“. Za Karamzina i moskovske masone Francuska revolucija je bila razočaranje i zato je suprotstavljaju prosvjetiteljstvu kao navodno s njim nespojivu društvenu činjenicu. Rusku vjeru u evropsko prosvjetiteljstvo i progres uzdrmala je Francuska revolucija. „Prve sumnje u vrijednost samih osnova evropskog života protekle su upravo odatle. Istina, dugo vremena one su izbijale na površinu slučajno, ne vezujući se uvijek za cjelokupan sistem evropskog života. Odnosile su se u prvom redu na Francusku, ali su se upravo tu i rodile prve mračne misli o Zapadu.“³

Za kritički ruski odnos prema Evropi tokom 18. stoljeća bio je vrlo bitan i karakterističan politički motiv. Tada Rusiji smeta Evropa jer joj je prepreka na njenom putu i nastojanju teritorijalnog i političkog širenja. „Brz uspon Napoleona, prvi neuspješni sukobi Rusa sa njim, i najzad rat 1812. godine oslobađale su ljudima neke davne misli i davale povoda da se one iskazu.“⁴

Početak 19. stoljeća počinju izlaziti dva ruska časopisa „Ruski vjesnik“ (1808) i „Sjeverni vjesnik“ (1804–1805) koji u ime patriotizma, zaštite ruskog jezika i kulture zagovaraju rusizam i „povratak osnovama života predaka“. U savremenoj rusistici i ruskoj kulturologiji rusizam tog vremena tumači se ondašnjom ruskom kritikom Zapada u kojoj je dominirao prigovor da je „prosvjećenost u naše vrijeme izazvalo na Zapadu veliki kaos“. Prema shvatanjima ovih rusista kanibalizam Francuske revolucije je najdirektniji politički izraz duha zapadne prosvjećenosti te zbog toga „sve smjele teorije uma treba da ostanu u knjigama“; praksa Zapada ih potpuno demantira.

Među ruskim kritičarima Francuske revolucije mogu se pronaći i oni koji su vrlo ekstremni kao npr. Anton Prokopović koji kaže da je „vrijeme da se shvati da je prosvjećenost bez čiste moralnosti i razvijanje uma bez obogaćivanja srca najstrašnije zlo koje ne uništava sreću samo pojedinih porodica već i čitavog naroda“.

Opći ruski kritički odnos prema Evropi nastao u ruskom društvu nakon Francuske revolucije imao je plodno tlo u ruskoj ekspanzionističkoj svijesti tada. No, tada je nastupilo rusko potpunije upoznavanje sa Evropom, što se odrazilo na porast ruskog interesa za život Zapada, njegov svakodnevni život, literaturu, socijalne i političke ideje, a sve je to jako uticalo na psihologiju i ideologiju ruskog zapadnjaštva, kako tada tako i danas.

b) Rusko postsovjetsko evroazijstvo

Savremeno rusko postsocijalističko evroazijstvo ili neoevroazijstvo predstavlja i reprezentira savremeni ruski filozof Aleksandar G. Dugin. Evroazijstvo je veoma značajan duhovno-politički pravac RF danas. Nastao je 20-ih godina XIX stoljeća. Njegovi utemeljitelji su bili ruski emigranti koji su izbjegli pred opasnostima socijalističke revolucije: Nikolaj S. Trubecki, Petar N. Savicki, N. N. Aleksejev, Georgij Florovski, V. G. Vernadski, V. N. Iljin, Petar P. Suvčinski, E. Hara-Davan, J. Bromberg itd. Ideje evroazijstva objavljene su prvi put u zborniku pod naslovom „Izlazak na istok“ 1921. godine u Sofiji. Bile su na političkoj sceni više izvan Rusije nego u samoj Rusiji do Drugog

3 Zeljkovski, V. V. (1995), *Ruski mislioci i Evropa: Kritika evropske kulture u ruskih mislilaca*, Cid, Podgorica, str. 25.

4 Ibid., str. 25.

svjetskog rata, a onda su uglavnom usahle. U periodu od 50-ih do 80-ih evroazijstvo je nastavio L. N. Gumiljov. Početkom 21. stoljeća na evroazijsku kulturnu i ideološko-političku scenu stupa Aleksandar Dugin.

Aleksandar Dugin je proširio tradicionalno značenje evroazijstva idejama metafizičke geopolitike, „trećim putem“ u ekonomiji, novim shvatanjem misije ruske historije itd. On zastupa ideokratsku socijalno-političku doktrinu koja predstavlja kombinaciju diktature prosvijećenih elita i nepartijskih, narodnih predstavnika, etničkih, teritorijalnih i profesionalnih grupa, „demotija“.

U geopolitičkom smislu, što je glavna karakteristika ovog pogleda na političku i kulturnu budućnost Rusije, današnje kao i tradicionalno rusko evroazijstvo, jeste filozofija historije ruske mesijanske ideje *trećeg Rima*. Prema evroazijskoj koncepciji, Rusija nije ni evropska ni azijska zemlja, odnosno ona je i jedno i drugo, samobitna cjelina koja sintetizira vrijednosti kako Evrope tako i Azije. Rusija je kako u prirodno-geografskom, geopolitičkom tako i u socijalno-kulturnom i svakom drugom pogledu centar Evroazije. U tom kontekstu Evroazijci smatraju da je za Rusiju podjednako neprihvatljivo, štetno, opasno i strateški pogrešno kako slavenofilstvo tako i zapadnjaštvo i antizapadnjaštvo.

Evroazijci smatraju da je slavenofilstvo ne samo neprihvatljivo već i da je geostrateški i geopolitički opasno po Rusiju. Uz to, i geodemografski netačno, jer kako kažu, današnji Rusi imaju kako i koliko slavenske tako i toliko tatarsko-mongolske osobine. Rusija je, kaže Dugin, „kontinent za sebe“. Okružena je sa tri moćne geopolitičke zone, „tri velika prostora“, „tri velike civilizacije“: „jedinstvenom Evropom“, islamskim svijetom i „velikom Kinom“. One „kao savremeni geopolitički subjekti ulaze u proturječje s hegemonijom SAD-a. Rusija je životno zainteresirana da ih učini saveznikom u svojoj borbi za višepolarni svijet.“

Ruska evroazijska imperijalna doktrina je bjekstvo od Evrope, traženje spasa u „ljubavi“ sa evroazijskim islamom, budizmom, hinduizmom, taoizmom.

Duginovo evroazijstvo nije toliko bježanje od Evrope koliko kritika SAD-a. Prema njemu, cijela historija odnosa Rusije i Zapada je međusobna surevnjivost. Hladni rat nije neka slučajna historijska epoha u odnosima Zapada i Rusije, već historijska činjenica u kontinuitetu borbe talasokratije i telurokratije, mora i kopna, Atine i Sparte, Rima i Bizantije, NATO-a i Varšavskog pakta, Zapada i Istoka.

Prema Duginu, sadašnji historijski moment je sukob globalizma i antiglobalizma. Nosilac globalizma je Zapad na čelu sa SAD-om, a nosilac antiglobalizma je Istok. Globalizacija je uspostava tzv. jednopolarnog svjetskog poretka pod kontrolom i upravom SAD-a. On ima realnu ili stvarnu formu i odvija se kao nametanje cijelom svijetu zapadnih standarda ekonomskog, političkog, tehnološkog, informativnog, kulturnog života. Antiglobalizam je usmjeren protiv realnog globalizma.

Savremena i realna globalizacija je uspostava novog svjetskog poretka sa SAD-om kao centrom svijeta. Za Dugina ona je sadržajno amerikanizacija, politički je unifikacija, odnosno monopolarizacija svijeta. Stvarnoj realno tekućoj globalizaciji na čelu sa SAD-om Dugin suprotstavlja tzv. *humanističku globalizaciju*. Ona je suprotna realnoj aktuelnoj globalizaciji, jer „dozvoljava raznolikost socijalno-političkih i ekonomskih sistema, ima pacifistički karakter, vodi ka nuklearnom razoružanju svih država, uključujući i SAD, ili (kao prelazna faza) ka stvaranju nekoliko nuklearnih polova koji jedan drugog ograničavaju, i može biti nazvana višepolarna, za razliku od prve – unipolarne“.

Prema mišljenju Dugina, humanističku globalizaciju zastupaju Rusija, Kina i islamske zemlje. Ovaj prostor zajedno je drugi pol svijeta. Rusija, kaže Dugin, ne bi smjela i ne bi trebala biti zapadni

instrument obuzdavanja i zaustavljanja u razvoju neke od navedene tri velike civilizacije, niti neka od njih biti protiv nje. Međutim, stvarnost je, ocjenjuje Dugin, drugačija. „Kina demografski ugrožava istočni Sibir, radikalni islam teži na Kavkaz i u Povolozje, dok EU osvaja Ukrajinu i približava se Bjelorusiji. Rusija također pokušava da proturječi jednima, drugima i trećima. Ispada da svi veliki prostori Evroazije igraju po američkom scenariju i u njihovom interesu.“ Ruska vanjskopolitička i geostrateška orijentacija i zadaća treba biti, kaže Dugin, stvaranje „osovine prijateljstva: Rusija – Evropa, Rusija – islamski svijet, Rusija – Kina. Duginova sintagma „osovina prijateljstva“ je protivpojam sintagmi Džordža Buša „osovina zla“.

c) Rusko postsovjetsko slavenofilstvo

Rusko postsovjetsko slavenofilstvo također ima vrlo snažnu i dugu tradiciju. Od XVIII stoljeća pa do danas „ruski duh“, šta god da to značilo, odvija se u tri generalno široka kulturno-politička pravca: zapadnjački, slavenofilski i evroazijski. Sintagma „ruski duh“ značenjski je vrlo složena i veoma slojevita kako kroz historiju tako i danas. Ona se ovdje posmatra pretežno kroz prizmu njenog političkog određenja. Navedena usmjerenja „ruskog duha“ imaju brojne istaknute intelektualce u raznim oblastima. Konfrontacija među njima je nekada jačeg nekada slabijeg intenziteta, u zavisnosti od općeg političkog stanja u Rusiji, njenom okruženju i svijetu. Za razliku od Zapadnjaka koji imaju pozitivan stav prema Zapadu, koliko god i među njima samima imalo razlika, slavenofili, može se reći s više ili manje sigurnosti, imaju negativan osjećaj prema Zapadu, za neke se može kazati da su u specifičnom smislu čak i antizapadnjaci. Oni su, manje ili više gorući, „zaštitnici ruske posebnosti“. Za njih je Rusija potpuno drugi i drugačiji svijet od Zapada. Njihov politički okvir može se tretirati nacionalizmom. Njihova percepcija „ruske posebnosti“ ima različite sadržaje i motive, ali se kod svih temelji na stavu da je bit „ruskog duha“ pravoslavlje, a da je njegova glavna karakteristika stvaralačkost.

Slavenofili su ideolozi ruske nacionalne samobitnosti s dubokom i snažnom vjerom u istinu pravoslavne vjere i veliku snagu Rusije. „Za slavenofile težište je bilo na utvrđivanju posebnosti puteva Rusije, a tek odatle, iz potrebe da se shvati Rusija, proisticala je nužnost da se kritički ocijeni Zapad.“ Posebnost Rusije vidjeli su u njenom pravoslavlju. Slavenofili smatraju da je u Rusiji spas za Zapad, da je Zapad zbog svoje racionalnosti postao jednostran, da u njemu, kako kaže Aksakov, „duša zamire i zamjenjuje se usavršavanjem državnih formi, policijskim poretom; savjest se zamjenjuje zakonom, unutrašnje pobude – reglamentom, čak se dobročinstvo pretvara u mehanički čin: na Zapadu je sva briga usredsređena na državne forme“.

U historiji slavenofilstva razlikuju se „stariji“ i „mlađi“ slavenofili. Najznačajniji predstavnici „starijih“ slavenofila su Aleksanadar Stepanović Homjakov, religiozni filozof, pisac, publicista, jedan od osnivača slavenofilstva, I. V. Kirjevski, K. S. Aksakov, historičar, lingvista, pjesnik, jedan od ideologa slavenofilstva, J. F. Samarin, S. Buraček, Mihail Petrovič Pogodin, izdavač časopisa „Moskovski vjesnik, Moskovljanin“, historičar, pisac, S. P. Ševirjov, F. I. Tjutčev itd. Slavenofili kako stariji tako i današnji su ideolozi ruske nacionalne ideologije. Iako se stanovišta „starijih“ slavenofila međusobno veoma razlikuju, njihova glavna teorijsko-filozofska postavka je da je ruska nacionalna svijest utemeljena na „istini pravoslavlja“. Ono je ne samo njegova srž već i istina.

Početak XIX stoljeća izlazilo je nekoliko časopisa slavenofilske orijentacije od kojih su dva bili izraziti, „Moskovski vjesnik, Moskovljanin“ i „Svjetionik savremenog prosvjećenja i obrazovanja“. Jedan od urednika ovog drugog časopisa, S. Buraček, doslovno je shvatio Špenglerovo

djelo „Propast Zapada“ i o toj temi pisao tako kao da je to pitanje momenta kada će se zaista i desiti. „Na Zapadu, zgarištu carstva paganskog (!) carstva ovoga svijeta zasijati će Istok“, napisao je Buraček. Slavenofili vide Zapad kao racionalističko samorazaranje. Kako kaže Ivan Kirjevski, „viševekovna hladna analiza uništila je sve one osnove na kojima je počivala evropska civilizacija od samog svog početka, tako da su joj njena izvorna vlastita načela iz kojih je izrasla postala strana, tuđa, proturječna njenim posljednjim rezultatima; pokazalo se da je njeno nesumnjivo dobro samo ta analiza, koja je uništila njene korijene, taj nož razuma koji se sam pokreće, taj apstraktni silogizam, taj despotski razum koji ništa ne priznaje osim sebe i ličnog iskustva.“

Slavenofili shvataju tehnički progres Zapada, s jedne, ali naglašavaju „zastoj u unutrašnjem produktivnom stvaralaštvu“ njegovog duha, s druge strane. „Upravo zbog toga što je sam trijumf evropskog uma otkrio jednostranost svojih izvornih težnji, zbog toga što je, pored sveg bogatstva, možemo reći grandioznosti pojedinih otkrića i uspjeha u naukama, opšti zaključak iz sveukupnosti znanja pokazao samo negativan značaj za unutrašnje čovjekovo saznanje, što je, pored sveg sjaja, sveg komfora spoljašnjih usavršenosti života, sam život izgubio suštinski smisao“, kaže Kirjevski.

Slavenofili su dali svojevrstu, može se kazati kritičku ocjenu Zapada s obzirom na predominantan uticaj i prevagu racionalnosti u odnosu na religioznost i filozofsko mišljenje. Racionalnost Zapada usavršila je državni i socijalni život njegovog čovjeka, ali destruirala njegovo unutrašnje produktivno stvaralaštvo.

Racionalističko usavršavanje života spolja, a siromašenje iznutra proizvodi izolaciju ličnosti, preuveličavanje njene snage, zatvaranje u sebe, razvoj oholosti i samouvjerenosti. Ono što je u filozofsko-teorijskom smislu važno zapaziti u njihovoj kritici Zapada, analizi njegovog stanja, prošlosti i budućnosti, između ostalog jeste u tome da su zapazili i ustanovili da su zapadni racionalizam i individualizam međusobno organski povezani. Racionalizam i individualizam Zapada imaju koban i tragičan ishod u potisnuću ljubavi, čežnje, stvaralaštva iz duha čovjeka, što rezultira ukidanjem kršćanskog društvenog života i „religijskoj tragediji Zapada“. „Niko ne sumnja da je sekularizacija posljednja riječ takvog stanja stvari“, kaže Tjutčev. Njom su iz Crkve izvedeni život i stvaralaštvo, „Zapadna crkva je postala politička institucija, u toku čitavog srednjeg vijeka Crkva na Zapadu nije bila ništa drugo do rimska kolonija uspostavljena u osvojenoj zemlji“. Posljednja riječ odvajanja ličnosti od Crkve, od Boga, kako kaže Tjutčev, je revolucija. „Revolucija nije ništa drugo do apoteoza čovjekovog ja“. „Čovjekovo ja prepušteno samo sebi, zapravo je suprotno kršćanstvu (...). Revolucija je u prvom redu neprijatelj kršćanstva: antikršćansko raspoloženje je duša revolucije“, piše Tjutčev u svom članku „Rusija i revolucija“. Političku formu savremenog slavenofilstva zastupa Liberalno demokratska stranka Vladimira Žirinovskog.

2. „Istočno pitanje“ kao oblik „zaštite“ pravoslavnog slavenstva na Balkanu

Bosna je u fokusu političkog interesa Rusije od nastanka „istočnog pitanja“. Tada, kao i danas, politički interes Rusije za Bosnu je dio ruskog interesa za pitanje pravoslavnog slavenstva na Balkanu. Historijski posmatrano, „istočno pitanje“ postavljeno je prvi put na Veronskom kongresu Svete alijanse 1822. godine. „Evropske sile su počele brinuti o tome šta će biti posle smrti ‘bolesnika na Bosforu’, kako su osmansku imperiju onda nazivali, i svaka je imala planove kako mogući politički vakuum popuniti radi obezbjeđivanja svojih interesnih sfera i uticaja na Balkanu.“⁵

5 Bandžović, Safet (2013), *Deosmanizacija Balkana i Bošnjaci*, Sarajevo, str. 34.

„Istočno pitanje“ i pravoslavno slavenstvo za carsku Rusiju su međusobno veoma bliska pitanja kako u sadržinskom tako i historijskom smislu te su od velikog značaja za ukupni duhovni i politički život Rusije od prve polovine 18. stoljeća do danas. U odnosu na Rusiju „istočno pitanje“ u historijskom smislu nastalo je kao izraz ruskog imperijalizma u 18. stoljeću pod okriljem zaštite slavenstva i njegovog pravoslavlja. Rusija tada kao i danas vidi sebe, između ostalog, i kao historijskog nasljednika nekadašnjeg Istočnog bizantijskog kršćanskog carstva.

Rano slavenofilstvo je izvorno ruska ideologija, uslovno kazano politička doktrina, pogled na svijet koji se temelji na postavci da je slavenstvo ne samo posebna već i vrijednosno nadmoćna civilizacija. Zemlja rođenja političke ideje pravoslavnog slavenofilstva je Rusija. Historijski posmatrano, u doktrinarno-političkom smislu slavenofilstvo⁶ je nastalo tridesetih godina XIX stoljeća. Prvu konceptualnu formulaciju dobilo je 1839. u članku A. S. Homjakova „O starom i novom“ na koji je iste godine Ivan Kirejevski napisao „Odgovor A. S. Homjakovu“. Značajan broj ranih ruskih slavenofila zastupali su stanovište da su Istok i Zapad, Rusija i Evropa, dva ne samo različita već suprotna svijeta. Oni su u stalnoj međusobnoj borbi: vjerski, kulturno, ekonomski, nacionalno.

Istovremeno sa formiranjem ideje slavenofilstva kao duhovnog i kulturološkog modela shvatanja i tumačenja historije i kulture nastala je i politička koncepcija „istočnog pitanja“. U ruskoj verziji pojam *Istok* označava pravoslavno slavenstvo. Fundamentalna karakteristika takvog slavenstva je pravoslavlje. Prema ruskim slavenofilima, odlike pravoslavnog slavenstva su: pravoslavlje, općina, narodna država. One su temelj pravoslavne slavenske civilizacije, ali među njima suštinska karakteristika slavenstva je pravoslavlje. Brojni ruski kako rani tako i današnji slavenofili identificiraju slavenstvo i pravoslavlje.

Slavenstvo je bilo duhovni okvir ideologije carske Rusije. Njegova ograničenja u svakodnevnoj društveno-historijskoj praksi bila su Otomansko carstvo i Zapad. Svi ruski ratovi sa osmanskim Turskom bili su politički motivirani pravoslavnim slavenstvom i njegovim tzv. potrebama i interesima.

Pravoslavno slavenstvo je veoma jak duhovno-politički osnov vanjske politike savremene RF. U tom kontekstu mogu se posmatrati savremeni odnosi RF i Balkana, odnos RF prema otvorenim političkim pitanjima na Balkanu, prema BiH, Kosovu, Makedoniji ali i pitanju ulaska država Zapadnog Balkana u NATO, posebno Srbije i druge evroatlantske asocijacije.

Ideja slavenstva u RF ojačala je i dobila status građanstva već u prvom mandatu predsjednika V. Putina, kako u diplomatskom tako i u ekonomskom pogledu. Trasa naftovoda i gasovoda kroz države Zapadnog Balkana prema Zapadnoj Evropi ima, pored finansijskog, i političku dimenziju. Nije to samo i primarno najkraći put koji je zbog toga i finansijski najisplativiji za njegovu gradnju već je i način „namicanja“ prihoda državama kroz koje on prolazi, a uz to još im se daje međunarodno sigurnosni značaj.

Iako Istočno carstvo u vremenu nastanka i postavljanja „istočnog pitanja“ nije faktički, društveno-historijski postojalo, tadašnje moćno Rusko carstvo je sebe smatralo zaštitnikom i čuvarom Istočnog bizantijskog carstva kršćanstva.

Krajnja tačka Bizantijskog carstva, istočnog kršćanstva, na Zapadu je zapadna granica BiH. Inauguracijom „istočnog pitanja“ Rusija je iskazali svoj interes za političku budućnost Slavena na krajnjoj tački zapadne granice Otomanskog carstva. Smatrajući to svojim kulturnim, etničkim i

6 Ruska Federacija obnovila je glavne geopolitičke ideje carske Rusije: slavenstvo, zapadnjaštvo i evroazijstvo. Vidi knjigu: Halilović, Enver (2012), *Postsovjetski geopolitički prostor i Balkan*, „Dobra knjiga“, Sarajevo.

vjerskim prostorom, iskazala je interes za njegovu budućnost nakon nestanka Otomanskog carstva.

U diplomatskom, naučnom, političkom i vojnom smislu, „istočno pitanje“ je postavljeno u vrijeme realne procjene propasti Otomanskog carstva. Rusija je bila u skoro neprestanom ratu sa Osmanskim carstvom. Nesporno je da je Rusija bila isfrustrirana činjenicom da je poglavar Pravoslavne patrijaršije bio pod osmansko-muslimanskom vlašću u Carigradu koji je bio turska administrativna, kulturna, duhovna i politička prijestolnica, ali je važnija od toga bila činjenica da je Otomansko carstvo upravljalo velikim brojem pravoslavnih slavenskih naroda i njihovim teritorijem. Vojno i u svakom drugom smislu moćna slavenska pravoslavna država Rusija je sebe smatrala pozvanom i historijski odgovornom da zaštiti sve svoje saplemenike i istovjernike, a posebno one koji su pod političkom vlašću druge vjere kao što su bili oni pod osmansko-muslimanskom.

Ako se posmatraju ratovi bilo kojeg od pravoslavnih naroda s Osmanskom državom, zapaža se činjenica da je Rusija uvijek bila otvoreno ili prikriveno na strani tih naroda. Tako gledano moglo bi se kazati da su pravoslavni narodi Južne i Jugoistočne Evrope vodili nacionalne ratove sa Turskom uz veliku pomoć Rusije, da čak nisu ni imali samostalne nacionalne ratove s Turskom.⁷

3. Ruski sadržaj *istočnog pitanja* i otomanska zaštita pravoslavlja Južnih i Istočnih Slavena

Poznati ruski slavenofil Nikolaj J. Danilevski⁸ shvata „istočno pitanje“ kao pitanje odnosa slavenskog svijeta i zapadnoevropske civilizacije. Ono se postavljalo u svakom historijskom momentu značajnom za taj odnos. Ovaj slavenofil, čije su ideje uticale posebnom jačinom na vođu Radikalne stranke Srbije Nikolu Pašica i ondašnju Naprednu stranku Srbije,⁹ razlikuje četiri perioda historije „istočnog pitanja“.

Prvi period „istočnog pitanja“ bio je od Filipa Makedonskog do Karla Velikog; drugi period je od Karla Velikog do ruske carice Katarine Velike. To je, smatra Danilevski, najteži period slavenstva u historiji njegovog odnosa sa zapadnoevropskom civilizacijom. U tom periodu značajan dio slavenskog naroda je pod snažnim pritiskom romansko-germanske kulture napustio pravoslavlje i primio katoličanstvo. Pravoslavni Slaveni na prostoru od Jadranskog mora i srednjeg Dunava do obala Baltičkog mora i od Laba do Dvine i Dnjepra nisu uspjeli da odbrane svoje pravoslavlje te je pod germanskim pritiskom latinizirano. U to vrijeme nije postojao moćan centar slavenstva. „Bez duhovnog uporišta latinizacija i germanizacija Zapadnih Slavena bila je neizbežna“. Rusija tada nije bila regionalna sila da bi ih zaštitila. Opstalo je slavenstvo i pravoslavlje pod upravom Otomanskog carstva. „Opšta ideja, suštinski smisao muhamedanstva sadrži se, dakle, u toj nehotičnoj i nesvjesnoj usluzi koju je ono učinilo pravoslavlju i slovenstvu, ograđujući ga prvo od pritiska latinstva, spašavajući ga, i drugo, od proždrljivosti romano-germanstva u vremenu kada su njegovi direktni i prirodni zaštitnici ležali na odru staračke iznemoglosti ili u dječjim pelenama.“¹⁰

Tu misao da je Otomansko carstvo sačuvalo i spasilo slavenstvo i pravoslavlje Južnih i Istočnih Slavena od zapadnog latinizma izrekao je među prvima konstantinopoljski patrijarh

7 Vidi: Романенко, С. А (2002), Югославија, Росия, и “С лавянская идея”, Вторая половина XIX - начало XXI века, Москва.

8 Danilevski, Nikolaj J. (2007), *Rusija i Evropa*, Dosje, Beograd.

9 Vidi: Perović, Latinka (1994), *Rusija i Evropa N. J. Danilevskog i njeni odjeci u Srbiji*, Republika, god. VI, januar, tematski broj 8: Sloveni i Zapad, Beograd.

10 Danilevski, *Evropa i Rusija*, str. 246.

Anfimije u vrijeme „grčkog plana Katarine Velike“ protiv Otomanskog carstva. „Grčkim planom“ naziva se ideja Katarine da istjera Turke iz Evrope, da evropski prostor Turske podijeli s Austrijom i da postavi na prijesto obnovljenog Istočnog bizantijskog kršćanskog carstva svog unuka Konstantina Pavloviča. Katarina Velika procijenila je tada da je pravi trenutak da se na ruševinama Osmanskog carstva sagradi i obnovi grčko Bizantijsko carstvo, jer je Engleska tada bila oslabljena ratom protiv nezavisnosti SAD-a, s jedne, a Austrija i Pruska su iscrpljene u međusobnom ratu oko Bavorske.

„Grčki plan Katarine Velike“ nije podržavao konstantinopoljski patrijarh Anfimije ne zato što mu se ideja obnove bizantijske imperije nije dopadala već zato što je, s jedne strane, imao drugačiju procjenu odnosa snaga između tadašnjih moćnih zapadnoevropskih država, Rusije i Turske, nesigurnost predviđanja njihovih međusobnih političkih interesa i različitih kombinacija vojnih saveza, a s druge strane, zato što, kako on kaže „proviđenje je izabralo vladavinu osmanlija radi zamene pokolebanog pravoslavlja u vizantinskoj imperiji (upravo bi trebalo reći imperatorstvu) kao zaštitu protiv zapadne jeresi“.

Treći period „istočnog pitanja“ počinje rađanjem ruske misli o obnovi istočne imperije poznate kao „Grčki plan Katarine Velike“. Plan je izložen (1782) u dva Katarinina pisma austrijskom vladaru Josifu II u vidu ideje o međusobnoj podjeli Turske.¹¹ To je vrijeme, kako kaže Danilevski, otpora Istoka Zapadu, otpora slaveno-grčkog germanskom svijetu ali i borbe protiv Otomanskog carstva. Krimskim ratovima završava se treći period „istočnog pitanja“.

Četvrti period „istočnog pitanja“ je period rješenja „istočnog pitanja“ nastao u vrijeme početka raspada Otomanskog carstva.

„Istočno pitanje“ je postalo realna historijska činjenica onog momenta kada je postao jasan i evidentan kraj Otomanskog carstva. Sasvim izvjesna činjenica njegovog kraja bio je Krimski rat. U isto vrijeme kada je Otomansko carstvo bilo na zalasku, Rusija je bila na vrhuncu svoje moći i na osnovu toga vidjela svoju historijsku šansu da „oslobodi slovenske narode i Grke“. U vrijeme Katarine Rusija se teritorijalno veoma uvećala, osvojila je Krim, Ukrajinu, Gruziju i polovinu Poljske.

Rusija je postavila „istočno pitanje“ na dva načina: vojnički i diplomatski; vojnički ulaskom u Krimski rat i vojnom logistikom nacionalnih ratova slavenskih naroda, a diplomatski političkim zalaganjem za pravo slavenskih naroda na nacionalnu političku slobodu.

Rusko postavljanje „istočnog pitanja“ na historijsku scenu išlo je kao jedinstven vojni i diplomatsko-politički proces otvaranjem direktnih ratova s Osmanskim carstvom, jakom vojnom logistikom ratova slavenskih pravoslavnih naroda za oslobođenjem kao i širokim i intenzivnim političkim i diplomatskim lobiranjem kod zapadnoevropskih država za njihovu opravdanu borbu za političku nacionalnu slobodu. Ruski san o Istočnom rimskom carstvu objedinjenom sa Rusijom kao njegovim tvorcem činio se tada realno mogućim. Tada Rusija ulazi u česte i direktno sukobe s Turskom ali i sa državama Zapada.

Rusko postavljanje „istočnog pitanja“ nastupilo je sa vlašću ruske carice Katarine Velike, Mudre, Mati Otadžbine¹². „Ona je zavela korporativnu organizaciju društvenih staleža, dajući im pravo da slobodno rukovode poslovima svoga staleža i izvesno učešće u mesnoj upravi. Ona je od

11 Austrijsko-ruski savez i međusobna podrška u borbi protiv Turske tada je funkcionirao i potvrdio se u ruskoj aneksiji Krima (1780–1783).

12 Ove zvučne titule nuđene su Katarini za života, ali nijednu nije prihvatila. Tim povodom i u momentu kad su joj nuđene kazala je: „Ostavljam naraštajima koji dolaze da nepristrano sude o onome što sam učinila“.

plemstva načinila najvažniji stalež isto toliko u ekonomskoj oblasti koliko i u javnom životu.¹³ Imala je vrlo aktivnu spoljnu politiku i veoma uvećala teritorij Rusije.

U njeno doba Rusija postaje zaštitnicom pravoslavlja i slavenstva. Njenom vladavinom završava se viševjekovni pritisak latinizma, romansko-germanskog, katoličkog i protestantskog svijeta na pravoslavno-grčki svijet koji je trajao sve od vremena Karla Velikog. Od vremena Katarine Velike započinje aktivan odbrambeni otpor Istoka Zapadu, slaveno-grčkog romano-germanskom svijetu. Kraj Otomanskog carstva Rusija je vidjela kao priliku i vrijeme definitivnog rješenja „istočnog pitanja“.

Rusija je imala nekoliko scenarija rješenja „istočnog pitanja“. Prvo rješenje bilo je podjela slavenskog etničkog prostora između Rusije i Austrije. Takvom opcijom ovog pitanja nastao je savez ruske carice Katarine sa Josifom II. Drugo rješenje bilo je formiranje saveza slavenskih država otomanskog prostora na čelu s Rusijom. Treće je bilo oslobađanje tih naroda i uspostava samostalnih nacionalnih država. Četvrto je bilo formiranje saveza južnoslavenskih država na čelu sa Bugarskom.

4. Slavenofilska optika prema Bosni i Hercegovini danas

Ruski interes za BiH je kako direktan tako i indirektan; direktan je u mjeri u kojoj je u RF danas snažno istočno-slaveno-pravoslavno pitanje, a indirektan je u mjeri koja se tiče interesa Srbije u BiH. Između RF i Srbije postoje strateški saveznički odnosi koji podrazumijevaju međusobnu zaštitu, što znači makar političko-diplomatsku. Za Srbiju danas Bosna je glavni politički cilj.¹⁴

U vrijeme aneksijske krize, početkom 20. stoljeća, glavni cilj Srbije bio je Skoplje zbog interesa Srbije da izađe svojim teritorijama na Jadransko more. Premijer Srbije iz tog doba Milivoje Milovanović u odgovoru bugarskom kolegi Toševu napisao je, između ostalog: „Za mene bi bilo suvišno skrivati da je jedan od naših glavnih ciljeva Skopje. Najveći dio Makedonije će, naravno, biti vaš, ali ako je Skopje u pitanju, vi ga morate po pravu ustupiti nama. Dok za vas to mjesto ima drugorazrednu vrijednost, za nas je ono od najveće moguće vrijednosti. Jedino na taj način mi možemo osigurati naš prilaz Jadranskom moru.“¹⁵ Makedonija tada nije podijeljena zato što Rusi nisu tvrdno podržali srpski zahtjev za njenom podjelom. U odnosu na Austro-Ugarsku i Njemačku Rusija tada nije mogla podržati srpski zahtjev za podjelom Makedonije.

U toku raspada SFRJ i uspostave nezavisnosti Kosova Rusija je imala značajne ne samo ekonomske, privredne već i političke probleme i nije mogla stati naspram Zapada u zaštiti srpskih interesa na Kosovu, s jedne, a s druge strane, Zapad nije bio u ratu s terorizmom, čitaj islamskim. Nakon 11. septembra 2011. Zapad je promijenio vanjsku politiku za 180 stepeni. Rusija je u toj novoj politici Zapada dobila ulogu saveznika u borbi protiv terorizma. Od tada niko Rusiju ne pita za ljudska prava muslimanskih naroda na južnom Kavkazu. „Nekad je Čečenija na sastancima s kolegama parlamentarcima iz EU bila prvo pitanje, danas zadnje, ili uopće nije predmet razgovora“, kaže liberalni zastupnik Dume Ščeškočihin, navodi Boris Reitschuster u knjizi „Vladimir Putin, kamo vodi Rusiju“.¹⁶ Rusija u ovom momentu ima veoma važnu političku ulogu u globalnom ratu

13 Miljukov, Pavle, Šarl Senjobos, Luj Ezenman (1939. i 2009), *Istorija Rusije*, „Narodna kultura“, Beograd, 1939.; ponovljeno izdanje: Zagreb, 2009, str. 350.

14 V.: Halilović, Enver (2012), *Postsovjetski geopolitički prostor i Balkan*, „Dobra knjiga“, Sarajevo.

15 Rossos, Andrew (1992), *Rusija i Balkan*, Globus, Zagreb, str. 33.

16 Ibid., str. 166.

protiv terorizma i zato Zapad prema njoj ima visok nivo tolerancije.

Drugi razlog popustljivosti Zapada prema Rusiji jeste u njenom ogromnom bogatstvu prirodnim energentima, naftom i gasom. Zbog rata protiv terorizma Zapad „želi smanjiti svoju ovisnost o uvozu sirovina iz islamskih zemalja”, jer nekupovinom u tim zemljama smanjuje finansijske mogućnosti terorizma. NATO je bombardovao Srbiju prije početka rata protiv terorizma. Tada je RF bila na drugoj strani od Zapada.

Za Srbiju danas ključni politički interes je BiH. Srpsko proglašenje Bosne posljednjom odbranom srpstva RF prihvata s obavezom da RS pravno, moralno, historijski, kulturno i na svaki drugi način zaštiti. U takvoj konstelaciji Zapad drži bosansko pitanje na ledu. Problem pravno nije zamrznut, ali je na ledu; daje se prilika da na neku stranu isklizne. Uz sve to Bosna zbog njenog islamskog bekgraunda ima dodatno „opterećenje”. Da bi se asocijacija između Bosne i islama „efikasno” generirala, neki obavještajni krugovi vrlo brižljivo bilježe sve incidente na njenom prostoru, smještajući ih u svoje fajlove. RS je „poslednja odbrana srpske istine, srpske demokratije i srpskog prava na opstanak”, kako kaže Dobrica Ćosić. U glavama, ali ne samo u glavama, političkih i intelektualnih krugova Srbije, RF i RS, RS je još jedini preostali „srpski” prostor izvan Srbije. Crnogorci su rekli da nisu Srbi i izdvojili svoju državu iz Srbije. Srpska krajina je nestala sa političke scene, vjerovatno, zauvijek; tzv. srpsko pitanje je ostalo da se rješava u Bosni.

Jugoslavija kao velika Srbija je definitivno propala; također, velika Srbija koja zahvata tzv. srpski prostor do Karlobaga i Virovitice, koja bi obuhvatala Srbiju, Crnu Goru, Bosnu i makar dio Srpske krajine praktično je nemoguća. U radikalnim krugovima Srbije i Rusije, koji nisu beznačajni ni u kvantitativnom ni u kvalitativnom smislu, živ je još politički projekat mini Velike Srbije, Srbija sa RS, koja bi u perspektivi trebala ponovo da u svoj sastav vrati Crnu Goru i makar dio Srpske Krajine.

Primarni strateški geopolitički interes Srbije danas je BiH. Sve do proglašenja nezavisnosti Republike Kosovo takav interes bilo je Kosovo. O Kosovu kao svetoj zemlji više u Srbiji niko ozbiljan ne govori u posljednjih nekoliko godina. Nova srpska politička svetost postala je Bosna, preciznije kazano polovina teritorije Bosne koja se naziva RS. Istina, još je nije niko u Srbiji tako nominirao, ali joj elita, kako intelektualna tako i politička, pristupa na taj način. Kao dokaz dovoljno je vidjeti dokument koji je donijela Vlada Republike Srbije u januaru 2011. pod nazivom „Strategija očuvanja i jačanja odnosa matične države i dijaspore i matične države i Srba u regionu”. Strategiju su radili brojni stručnjaci, pa čak i tridesetak nevladinih organizacija.

„Djed Srba i Crnogoraca sa Kosova”, Dobrica Ćosić, neki ga nazivaju ocem srpske nacije, drugi mu pak taj status oduzimaju tvrdeći da to mjesto pripada Iliji Garašaninu, kaže: „Ne postoji krupniji, teži zadatak za srpski narod u cjelini, danas, od očuvanja Republike Srpske na principima Dejtonskog sporazuma. Borba za istinu u prošlosti, borba za istinu o bosanskom ratu, otpor markalizaciji i srebrenizaciji bosanskog rata i saznanja istine o njemu koju su sakrile velike sile i islamski faktori. Mislim da je RS poslednja odbrana srpske istine, srpske demokratije i srpskog prava na opstanak.”¹⁷

Ćosić, dakle, poziva na: (1) očuvanje RS na principima Dejtonskog sporazuma, (2) otpor markalizaciji i srebrenizaciji bosanskog rata, (3) saznanje istine o bosanskom ratu koju su sakrile

17 D. Ćosić, Večernje novosti, 1. 9. 2010, Beograd.

velike sile i islamski faktori. RF, Ćosić i njegovi sljedbenici, sve politički relevantne političke stranke Srbije, osim Liberalne stranke Ćedomira Jovanovića, očuvanje RS na principima Dejtonskog sporazuma kvalificiraju posljednjom odbranom srpstva, srpske istine, srpske demokratije, srpskog prava na opstanak. Stoljetni srpski nacionalni projekt vladanja Kosovom je definitivno propao i neuspjao; Kosovo je definitivno samostalna država, Srbija zacjeljuje tu ranu prenoseći težište srpskog pitanja na novi prostor, na Bosnu. Proglašavanje srpskog nacionalnog pitanja u Bosni pitanjem opstanka srpstva nije propagandnog karaktera. Ono nema za cilj trenutno skretanje pažnje srpske javnosti s jednog pitanja na drugo s ciljem da se prvo brže i lakše zaboravi, već je strateškog karaktera i faktički znači, u političkom smislu, inauguraciju kosovizacije Bosne; podrška srpskom separatizmu i iredentizmu u Bosni u imperijalističkom i nacionalističkom smislu znači teritorijalnu kompenzaciju Kosova teritorijem RS.

Ćosić je u septembru 2010. god. kazao da je najznačajniji srpski interes danas očuvanje RS na osnovama Dejtonskog sporazuma, a već u januaru 2011. Vlada Srbije donijela je „Strategiju očuvanja i jačanja odnosa matične države i dijaspore i matične države i Srba u regionu”. Ovom strategijom ne samo da je javno aktualizirano tzv. srpsko pitanje već je Vlada države Srbije, ustavno određene kao nacionalne države Srba, definirala goruće tačke tog problema i zadužila svoja ministarstva da svako u svojoj oblasti radi na realizaciji zacrtanih ciljeva.

Čak i površnom analizom Strategije zapaža se činjenica da se rješavanje srpskog pitanja svodi na faktičku integraciju Srba u regionu sa Srbijom. Srbi u regionu se posmatraju kao zatočnici država u kojima žive. Oni su tamo „ugroženi“, bolje kazano okupirani. Obaveza je Srbije, matične države svih Srba u regionu, da ih oslobodi. Politički projekt S. Miloševića „svi Srbi u jednoj državi“ je aktivan na djelu. Put ostvarenja tog cilja je jačanje odnosa matične države sa Srbima u regionu, a što u praksi znači miješanje u unutarne poslove država u regionu u kojima žive Srbi u vezi sa svim pitanjima koja se tiču života Srba u tim državama.

Od pristupne besjede SANU 29. marta 1978. godine pod naslovom „Književnost i istorija danas“ Ćosić je najavljuvao i politički projicirao sve ključne srpske nacionalne političke projekte koji su, nažalost, ishodili stravičnim ratovima, „ogromnim pogibijama, razaranjima, raspadom druge Jugoslavije”. On sada u centar srpskog pitanja stavlja Bosnu, očuvanje RS na principima Dejtonskog sporazuma, koji naziva jednostavno sporazumom, bez pridjeva mirovni. Opijen sljepilom srpskog nacionalizma Ćosić ne vidi objektivne historijske činjenice na koje mu skreće pažnju Dragoljub Todorović.

„U slobodnoj prvoj Jugoslaviji vladala je srpska dinastija Karađorđevića i to iz glavnog grada Beograda. U drugoj Jugoslaviji vladali su komunisti koji su većinom bili Srbi. Srbi su predstavljali ogromnu većinu partizanskih jedinica. Posle rata Srbin Aleksandar Ranković i tajna policija sastavljena uglavnom od Srba vlada Jugoslavijom takođe iz Beograda. Srba u prvoj i u drugoj Jugoslaviji ima tačno toliko koliko svih ostalih naroda.“¹⁸

18 Todorović, Dragoljub (2005), *Knjiga o Ćosiću*, Treći milenijum, Beograd, str. 239.